

מחשבת קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

חולין נו

עניין: ערקו רבה ורב יוסף

דרשות חתם סופר ח"ב ח' תמוז תקס"ט

על מה שיסמכו דכתי' [בראשית כ"א] גבי ישמעאל כי שמע חלקים אל קול הנער כאשר הוא שם ופירשי' עש"י מדרש דאפי' דגם הגר התפללה מימי לא שמע אלל לקול הנער משום דאינו דומה תפלת אחרים בעד החולה לתפלת החולה בעד עלמו שהיא עושה רושם יותר למעלה. נמצא לפ"ז יותר הגון שישאר המנין עם עמו ויהי' גם הוא עם בצרה ותהי' תפלתו יותר מקובלת.

ונבוא אל המאמר שהחלטנו בו בהקדים כי דעת רש"י וסעיתו כי פרשת הכבד אינו מפאת עלמה כ"א משום הגנה על המרה שלא תשתפך בנזף. והנה כל נגע ומחלה יכונה בשם מרה כי פ"ג הל"א תלוי' במרה [כ"ק י"ב]: ואפי' מכת הרב כתי' [ש"ב ז'] הללח תאכל הרב וגו' כי מרה תהי' בחרונו. והשתח' נבוא אל המכוון בעושי' דרבה ור"י דברו מפני הפולמס' ועצו בני העיר בסכנה ומלטו להילל נפשם. וא"ל ר"ז ערוקאי לא יכין לעשות כן כי כזית שאמרו במקום מרה ר"ל כזית הכבד שיגן לר"ך שהיה במקום המרה והל"ה שם יגן ולא שיכרה אל מקום חיותו. ומסיק הש"ס על זה רב אדא בר אבהו אמר לא כי אלא כזית שאמרו במקום חיותא ר"ל שלא ישרא המנין עם במקום מרה שלהם, אלא ינוס למקום חיותא שלה יהי' הוא חבוש ומשם יוצא אורו לישרים להאיר לארץ ולדריס. [ע"י ח"ס בחי' עמים חולין שם ד"ה וברכות אמרתי וכו']

ואם כי להכריע איני כדאי, מיני לא בחתי' אלא להשוות המחלוקות ולשם שלום בעולם וכן התלמיד ר"ל פליגי כלל ש"ס דילן בכרכות עם המדרש דמיתו רש"י בחומש. רק חקדים בני"ש אללינו במקום אחר על משחז' [שנת ק"ע]: כל המבזה ת"ח א"ן רפואה למכתו, מי"ש כזה. והענין כן דלחז"ל [ע"י ברכות י"ב]: וי"ב. התפלל על חברו לר"ך שיחלה עלמו עליו שנאמר ויחל משה. ונראה לי הענין דעפ"י השכל לא יוכן לר"ך יועיל תפלת זה על חברו כי בהקב"ה לא שייך פיתוי דברים לישא פני איש זה עבור זה, אבל הענין הואיל וכל ישראל נפש אחד נמצא גם הל"ז של זה כואב לזה והוא כאלו פיו של אדם מתפלל שירפא לו מכאב אצבעו. והיינו לר"ך שיחלה עלמו שיראה כאלו הוא עלמו חולה עליו ועי"ז יקובל תפלתו כאלו מתפלל על עלמו. וידוע נמי משחז"ל [כ"ב קט"ו]. והנה נשיע [י"ד ס"י שלים] מי שיש לו חולה או שום נרס ילך אלל ת"ח ויתפלל עליו, וסיינו ג"כ מלווין הרי"ל אמנם המבזה ת"ח פ"י אינו סובר שהוא נפש א' ומכ"ש שלא יאמין שהת"ח הוא בחינת ראשו והוא רגליו דהיתכן שאיבריו יבזו ראשו וילפינו עליו אפי"כ שאינו נ"אמין א"כ אין רפואה למכתו שלא תועיל עליו תפלת ת"ח. כה דברי ש"ס. ומעשה אני אומר דלק"מ דודאי אין חבוש מתיר עלמו מבית האסורים, אך כל זה ביראחל שהכל נפש א' טוב יותר שיחפול אחר עבורו. משיחפול הוא עלמו ומדעי' מתוח עליו, אבל בהגר וישמעאל שהם מאומת העולם שאינם נפש א' יועיל יותר תפלת החולה בעד עלמו וגופו אעפ"י שהוא חבוש מתפלת אחר עבורו וק"ל.

הנה כשיעורא דיומא למדנו בחולין פ"ט הנהי' בולמסא דאתו לפומבדיתא ערקו רבה ורב יוסף פגע בכו ר"ז ח"ל ערוקאי כזית שאמרו במקום מרה והוא תמוה מה ענין זה למה שהם ערוקאי. אבל ראיתי מעשה וזכרתי הלכה. כי שמעתי פה רבים אומרים כי כזית ק"ק פראג במזרז זה כמו לפני ס' שנים ראה הגאון מהו יחזקאל ז"ל ללחח מ"ה ולא הניחוהו מנהיגי העיר. והנה מה שר"ה הוא ללחח מ"ה מוכן הוא כי אין לעמוד במקום סכנה שלא ינוכח לו מזכותיו לכל הפחות—הם לגרמיי"ה עבדו שלא הניחוהו כי ראו שהי' מניס אללם וכי ראו למנהיגים של ישראל למסור נפשו ולהשליכו מנגד, עבור עמו, ולא להתייחס בסכנה וללחח להמלט על נפשו לחוד — אמנם כן ראיתי רבים חולקים כי כזית ק"ק מענין במזרז לפני אי"ה שנים שלחו את גאונים הגאון מהו חיים הרש ז"ל לפ"ס וכן עשו אנשי ק"ק קאבלטען לרבה מהו ז'סקינד גורדש ז"ל שמת אח"כ בפ"פ, וכשנא פ"פ במזרז שלחו מורי הגאון בעל הפלאה ז"ל לק"ק העצומא, כי למה יהי' להם למשא כבד בעת לרוחם, והלא גם במקום שהוא שם יתפלל עליהם ויגן וישיע בכל האפשרי ומה להם אם גם הוא ילפס, עוד זאת יש בזה סגולה, כי בטלולו גדול העיר ינולה השוכה ע"ד הרמזו ויהי' נקוע הארון שהוא התי"ח [כיומא ע"ב]: עי"ז קומה הי' ויפולו אויביו ויטו משאך מפניו. וא"כ העולה מזה כי יש כאן מחלוקות בין הסוגת מנהיגי ק"ק פראג להנהגת הסקולות הגדולים האלו אשר זכרתי — ואחר העיון נראה כי מדרשים חלוקים הם. דלחז"ל פיק דכרכות דח"ל ר"ה לר"י הכ' לי ירך יהי' לי ד"י וואקומי' ומקשה הש"ס ולוקמא חיבו לפש"י ומשני אין חבוש מתיר עלמו מבית האסורים. מזה נראה עלה סוכה לשלוח הגדול חולה שלא יהי' גם הוא חבוש עמהם בסכנה ואז יהי' תפלתו עליהם יותר נשמעת מאשר תהי' אם נוגע גם לעלמו, מתוך מחוה נם עליו. ומזה י"ל מ"ש רמב"ן על עתה קרח מה ראו עתה על ככה וכי שהם היו שונאי משה בחשאי מעולם אך להיות כל ישראל אוהביו מי יעזור כה לדבר דבר ולא יסקלוהו, אך עתה במרגלים הי' ישראל מרננים אחרי משה לאמור כי לא מסר נפשו בתפלתו להילל לגמרי רק להאריך אף עד שנמדבר הסו יתמו ולא למחול לגמרי, וכברוחם כי העם נוטה קלת מאהבת משה התחילו לגלות תרמוות לבס אשר מאז. והנה יתחמך לבב אלוש בלחמת על מרע"ה מדוע ככה עשה ולא התפלל על ההלכה נמורה ושיכנסו לארץ, אבל הוא הדבר אשר דברו כי בנזרת כ"ספה לא"י כבר הי' מהי"ד מתוח על מרע"ה מאז דברו שלה נא ביד תפלה [שמות ד' ורש"י ש"ס]. ומשום כן ה"ל חבוש ואינו מתיר עלמו מבית האסורים, אבל להתפלל עליהם שלא ימותו מיד ויארץ להם עד שהי' כל א' זן ס' שנים ויבוא בכלה עלי קבר, זה הוא דבר שלא הי' נוגע למרע"ה כלל משום כן הועילה תפלתו. נמצא מכאן כדעת חכמי מנהיגי הקלות ה"ל — אמנם גם מנהיגי ק"ק פראג יש להם

יומא נו

לו דמים ברמים אמר רבא נותן אחת למעלה ושבע למטה ועולה לו לכאן ולכאן אמרוה קמיה דרבי ירמיה אמר בבלאי טפשאי משום דדיירי בארעא דחשוכא אמרי שמעתא דמחשבין הא קא יהיב למעלה דשעיר מקמי

ב"מ פה :

ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מוניה

ריטב"א יומא נו

אמשול 334 דיירי בארעא דחשוכא אמרי שמעתתא דחשיכון. פי' הרמב"ם ז"ל בתשובת שאלה דר' ירמיה לטעמיה דאמר 335 במחשכים הושיבני כמתי עולם 336 זה תלמוד בבלי, וטעמא משום דלא גהירי להון טעמי דמתנייתא כהלכה כמה דגהירי לרבנן דארץ ישראל. ור' זירא נמי בעי דלשתכח ליה טעמיה דבבלאי 337 משום דלא גהירן ליה בתר דשמע טעמא דמערבאי, דמגהגא דעלמא דמדכר איניש טפי מאי דגמר ברישא. מיהו לאו בכל הדורות היה כן, אלא בימי רבא 338 ורב יוסף ואב"י ורבא והו' להו שמדות, כדאיתא בהשוכר את הפועלים 339. ואמר' נמי יפרק אלו טרפות 340 ערקו חבה ורב יוסף, ור' זירא אמר להו ערוקאי, שהיו בורחין מחמת השמדות, ואמר להו ר' זירא שעם כל זאת לא ישכחו דברי התורה. ואמרינן בפרק המנחות והגוסכים 341 והיו הייך תלואים לך מנגד 342 זה הלוקח תבואה משנה לשנה, ואם כך ללוקח תבואה משנה לשנה כל שכן לשמדות שיש בו סכנת נפשות, וזהו טעמן של ר' זירא ור' ירמיה. אבל אחרי כן נתגברה התורה בבבל כ"ש בימי רב אשי דאמר' 343 מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. ע"כ דברי רבינו ז"ל וחיים הם למצאיהם.

